

INCLUSION WITHOUT BORDERS / ІНКЛЮЗІЯ БЕЗ
КОРДОНІВ

**НІЧОГО ПРО НАС
БЕЗ НАС**

**NOTHING ABOUT US
WITHOUT US**

**ТВОРИМО ІНКЛЮЗИВНИЙ
ОСВІТНІЙ ПРОСТІР РАЗОМ**

посібничок

Івано-Франківськ, 2019

Передісторія

У травні – червні 2017 року семеро представників з України пройшли відбір у міжнародну програму уряду США з впровадження інклюзивної освіти (ADA Anniversary Fellowship Program in Inclusive Education), організовану Університетом Міннесоти та університетом штату Арізона.

Літня Школа Інклюзії 2018: кроки у майбутнє – продовження амбітного проекту (Grand Challenge project), спрямованого на зміну сприйняття та ставлення до освітньої інклюзії в Україні. За рік було здійснено чимало запланованого:

- запущена FB онлайн спільнота Inclusion without Borders / Інклюзія без кордонів для просвітництва та інформування, пуду ресурсів, обміну досвідом та позитивними практиками, генерації ідей, координації проектів;
- підписані угоди про співпрацю в галузі теорії та практики інклюзії між кафедрою педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету і спеціалізованою загальноосвітньою школою I-III ступенів № 8 м. Хмельницького та Вигодським навчально-реабілітаційним центром Івано-Франківської обласної ради;
- проведені семінари, тренінги, круглі столи і зустрічі за участі американських і вітчизняних спеціалістів з інклюзії для студентів, освітян та громади;
- опубліковані наукові та публіцистичні розвідки з виступами на вітчизняних та міжнародних конференціях і семінарах;
- перекладені українською ресурси з міжнародного досвіду освітньої інклюзії та розроблені авторські дидактичні і методичні матеріали;
- створені навчальні та просвітницькі відео для дітей, студентів, педагогів, батьків, громадськості;
- проведені лекції та практичні заняття, теле і радіоінтерв'ю, де інформувалося про досвід США і важливість обдуманих кроків у впровадженні інклюзії в Україні.

Зміст

1. Філософія інклюзії
2. Основні нормативно-правові документи
3. Глосарій. Правила коректного вживання термінів
4. Посада асистента вчителя: законодавство, функції, поради
5. Інклюзія: від слів до справи

Філософія інклюзії

Інклюзивна освіта передбачає, що всі учні (студенти) відвідують навчальні установи за місцем проживання, отримуючи необхідну підтримку для навчання, суспільної взаємодії та участі в усіх сферах шкільного життя.

Інклюзивна освіта базується на міжнародно визначених принципах:

- самоцінності людини незалежно від її можливостей, здібностей і досягнень;
- здатності кожної людини відчувати та думати;
- права кожної людини бути почутою та на спілкування;
- підтримки та взаємодії з однолітками;
- реальних взаємостосунків;
- задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини;
- адаптації освітньої та інших систем до потреб дитини, а не навпаки;
- визнання спроможності до навчання кожної дитини та, відповідно, необхідність створення суспільством відповідних умов для цього;
- залучення батьків та родини як рівноправних партнерів та перших вчителів своїх дітей до навчального процесу;
- мультикомандного підходу у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків та спеціалістів;
- відповідності рівня складності завдань здібностям дитини;
- рівного доступу до навчання в загальноосвітніх закладах та отримання якісної освіти кожною дитиною за місцем проживання;
- універсального дизайну в навчанні.

Основні нормативно-правові документи

МІЖНАРОДНІ

- Всесвітня Декларація прав людини - 1948 р.
- Декларація прав дитини - 1959 р.
- Декларація про права інвалідів - 1975 р.
- Конвенція про права дитини - 1989 р.
- Всесвітня декларація “Освіта для всіх” - 1990 р.
- Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів - 1993 р.
- Саламанкська декларація та Програма дій - 1994 р.
- Програма дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами - 1994 р.
- Даккарська Декларація - 2000 р.
- Конвенція ООН про права інвалідів - 2006 р.
- Резолюція 48 сесії ЮНЕСКО “Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє” - 2008 р.

Global Resource Center on Inclusive Education

Institute on Community Integration

UNIVERSITY OF MINNESOTA

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Законодавчий акт *Про американців з обмеженими можливостями (Americans with Disabilities Act)* - 1990 р. забороняє дискримінацію осіб за можливостями. Він також визначає вимоги доступності громадських будівель для людей з обмеженими можливостями і не тільки, створюючи передумови для надання та отримання освітніх послуг людям з особливими потребами в звичайних освітніх закладах. Інклюзія не тільки передбачає фізичну чи інфраструктурну доступність будівель, а повинна враховувати соціальні, культурні, психологічні, фінансові та інші чинники.

ВІТЧИЗНЯНІ

Конституція України

Закон України "Про освіту" від 5 вересня 2017 року №2145-VIII

Закони України "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту", "Про реабілітацію інвалідів в Україні", "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", "Про охорону дитинства".

Укази Президента України:

№1228/2007 "Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями",

№244/2008 "Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні",

№926/2010 "Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні"

№588/2011 "Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями"

№553/2016 "Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю"

Постанови Кабінету Міністрів України

"Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами" від 14 лютого 2017 р. № 88

"Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр" від 12 липня 2017 р. № 545

"Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" від 9 серпня 2017 р. № 588

"Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році" від 21 лютого 2018 р. № 88

Діти, що вчаться разом, вчаться жити разом

Витяг Закону України «Про освіту» від 5
вересня 2017 року № 2145-VIII

ПРЕАМБУЛА

Закон регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

8) здобувачі освіти - вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти;

9) індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план;

10) індивідуальна програма розвитку - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання;

11) індивідуальний навчальний план - документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів;

12) інклюзивне навчання - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників;

13) інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

20) особа з особливими освітніми потребами - особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту;

24) розумне пристосування - запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами;

25) система освіти - сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними;

28) універсальний дизайн у сфері освіти - дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну;

29) якість освіти - відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг;

30) якість освітньої діяльності - рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

Стаття 3. Право на освіту

1. Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України.

6. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.

Стаття 6. Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності
1. Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- людиноцентризм;
- верховенство права;
- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування;
- науковий характер освіти;
- різноманітність освіти;
- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством;
- інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти;
- інтеграція з ринком праці;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;
- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- академічна доброчесність;
- академічна свобода;
- фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом;
- гуманізм;
- демократизм;
- єдність навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;
- невтручання політичних партій в освітній процес;
- невтручання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом);
- різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань;
- державно-громадське управління; державно-громадське партнерство;
- державно-приватне партнерство; сприяння навчанню впродовж життя;
- інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;
- нетерпимість до проявів корупції та хабарництва;

- доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.
2. Освіта в Україні має будуватися за принципом рівних можливостей для всіх.

Стаття 7. Мова освіти

1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Особам з порушенням слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови.

Стаття 9. Форми здобуття освіти

8. Педагогічний патронаж - це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

Стаття 12. Повна загальна середня освіта

5. Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку, а тривалість здобуття ними початкової та базової середньої освіти може бути подовжена з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником. Особливості здобуття такими особами повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

6. На рівнях початкової та базової середньої освіти освітній процес може організовуватися за циклами, визначеними спеціальним законом, поділ на які здійснюється з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей.

Стаття 13. Територіальна доступність повної загальної середньої освіти

1. Для забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування створюють і утримують мережу закладів освіти та їхніх філій.

Кожна особа має право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (його філії), що найбільш доступний та наближений до місця проживання особи.

4. Особи, які здобувають повну загальну середню освіту, проживають у сільській місцевості і потребують підвезення до закладу освіти і у зворотному напрямку, забезпечуються таким підвезенням за кошти місцевих бюджетів, у тому числі із забезпеченням доступності відповідного транспорту для осіб з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення.

Стаття 15. Професійна (професійно-технічна) освіта

1. Метою професійної (професійно-технічної) освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя.

2. ... Особи, які з певних причин не можуть одночасно з набуттям професії здобувати повну загальну середню освіту або не мають базової середньої освіти, а також ті, які потребують реабілітації, мають право здобувати професійну (професійно-технічну) освіту.

Стаття 40. Документи про освіту

1... За запитом здобувача освіти (особи з порушенням зору) документ про освіту виготовляється з урахуванням забезпечення доступності відтвореної на ньому інформації (з використанням шрифту Брайля).

Стаття 41. Система забезпечення якості освіти

3. ...створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування.

Стаття 47. Зовнішнє незалежне оцінювання

4. Процедури, форми та порядок проведення зовнішнього незалежного оцінювання визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері, з урахуванням можливостей осіб з особливими освітніми потребами та мають бути оприлюднені не менш як за шість місяців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання.

ФОРМУЛА НОВОЇ ШКОЛИ

«ІНКЛЮЗИВНІ» СТАТТІ ЗАКОНУ

Стаття 19. Освіта осіб з особливими освітніми потребами

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.
2. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти.
3. Особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку.
4. Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості.
5. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти створюють умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну.
6. Навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тими, що спричинені порушенням розвитку та інвалідністю, у закладах дошкільної, позашкільної та середньої освіти здійснюються за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі з урахуванням потреб дитини, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

7. Зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування таких осіб здійснюються у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

8. Категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються актами Кабінету Міністрів України.

Стаття 20. Інклюзивне навчання

1. Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов'язковому порядку.

2. Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

3. Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

4. Особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) - це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

5. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Психолого-педагогічний супровід - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

6. Будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

7. Проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд, приміщень закладів освіти здійснюються з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування.

Правила коректного вживання термінів інвалідності

Медична модель доцільна в лікарських установах. Інвалідність визначає людину через її нездатність (*invalidus* – нездатний, нездоровий). Фізичні чи психічні особливості обмежують можливості людини, обезцінюючи її в соціальній та освітній сферах.

Соціальна модель рекомендована в школі та суспільстві. Базована на особистості людини. Суспільство повинно усувати бар'єри, які обмежують функціонування та реалізацію унікальної особистості: інфраструктурна доступність, універсальний дизайн, дестереотипізація.

Коректні інклюзивні терміни:

- особа з інвалідністю;

- дитина з особливостями (психічного, емоційного) розвитку;
- студент / студентка з дислексією, дисграфією...;
- учень / учениця з особливими освітніми потребами;
- людина з обмеженими можливостями здоров'я;
- людина з ментальною інвалідністю;
- незрячий,-а (з вадами зору);
- нечуючий-а (слабочуючий-а);
- людина з особливостями (вадами) зору (слуху);
- людина (дитина) з синдромом Дауна;
- людина (дитина) з ДЦП;
- людина з розладами аутистичного спектру;
- людина, що використовує інвалідний візок.

Діти з особливими освітніми потребами (діти з ООП) з тих чи інших причин потребують додаткових умов для якісного, ефективного і комфортного навчання. До цієї категорії можуть бути зараховані як діти з інвалідністю (фізичною або ментальною), так і діти, що належать до іншого культурного середовища або говорять іншою мовою, діти з відхиленням в поведінці, емоційно-вольовій сфері тощо.

Посада асистента вчителя: закон, функції, поради

Основні функції, завдання, необхідні компетентності регламентуються *Постановою Кабінету міністрів України від 15.08.2011 №872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»* та *листом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту №1/9-675 від 25.09.12 року «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя»*.

Асистент вчителя забезпечує особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу, беручи участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних

планів та програм, адаптуючи навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами».

Функції асистента вчителя:

Організаційна: допомагає в організації навчально-виховного процесу в класі з інклюзивним навчанням; надає допомогу учням з особливими освітніми потребами в організації робочого місця; проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб; допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня; співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку. Асистент вчителя забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці. Веде встановлену педагогічну документацію.

Навчально–розвивальна: асистент вчителя, співпрацюючи з вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів; здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнів. Сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану. Стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі у науковій, технічній, художній творчості. Створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому.

Діагностична: разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку дітей з особливими

освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення учнів; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня.

Прогностична: на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку.

Консультативна: постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу; інформує вчителя класу та батьків про досягнення учня. Дотримується педагогічної етики, поважає гідність особистості дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства. Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

Компетентності: асистент вчителя повинен знати:

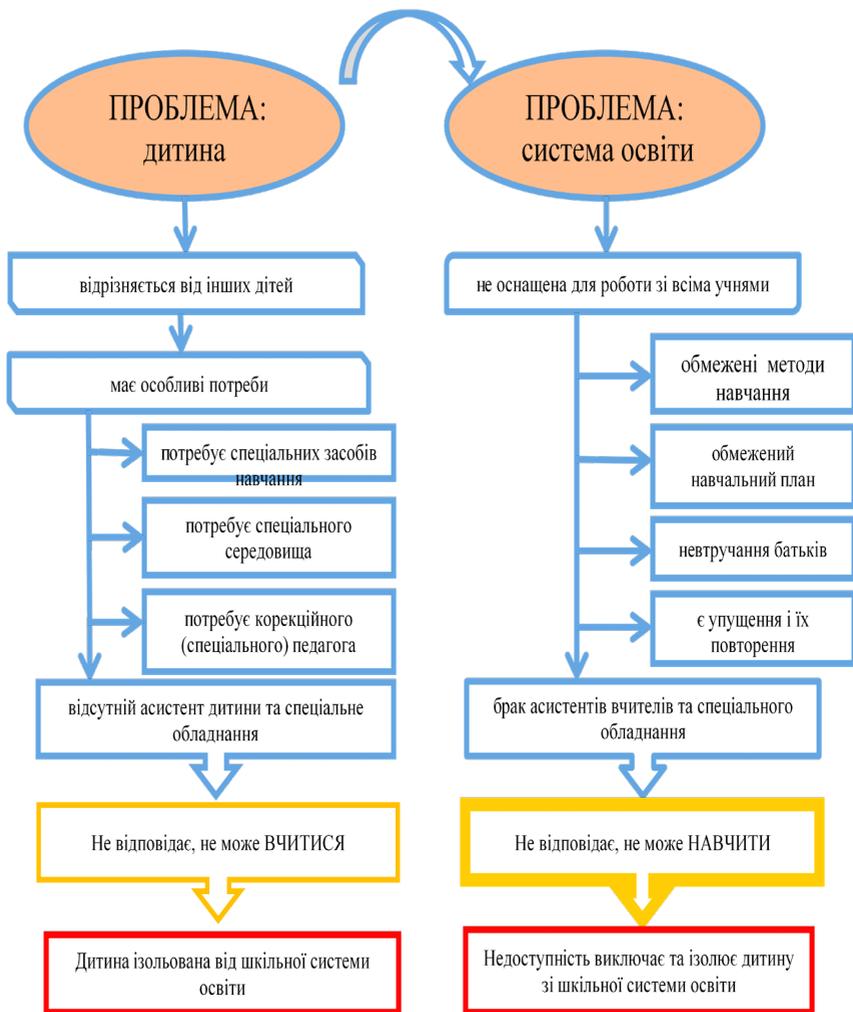
- основи законодавства України про освіту, соціальний захист;
- міжнародні документи про права людини й дитини;
- державні стандарти освіти;
- нормативні документи з питань навчання та виховання;
- сучасні досягнення науки і практики у галузі педагогіки;
- психолого-педагогічні дисципліни;
- особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку;
- ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми, використовуючи індивідуальний та диференційований підхід;
- рівні адаптації навчального та фізичного навантаження;
- методи використання сучасних технічних засобів та обладнання;
- основи роботи з громадськістю та сім'єю;

- етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей;
- норми та правила ведення педагогічної документації.
- Також зазначено, що **асистент вчителя повинен вміти:**
- застосовувати професійні знання в практичній діяльності;
- здійснювати педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;
- разом з іншими фахівцями складати індивідуальну програму розвитку дитини;
- вести спостереження та аналізувати динаміку розвитку учня;
- налагоджувати міжособистісні стосунки між всіма суб`єктами навчально-виховної діяльності;
- займатись посередницькою діяльністю у сфері виховання та соціальної допомоги.

Асистент вчителя повинен мати комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність, навички вирішення конфліктних ситуацій.

Інклюзивна лінза: погляд на освіту

Розглядаючи освіту за допомогою інклюзивної лінзи, зміщуємо фокус вирішення проблеми з дитини на систему освіти. Можна стверджувати, що реорганізація звичайних шкіл в рамках спільноти чи громади, через вдосконалення школи та зосередження на якості, гарантує те, що всі діти можуть навчатися ефективно, в тому числі ті, хто мають особливі потреби.

101 порада для «включення» дітей з особливими освітніми потребами

1. Знайдіть приміщення для навчання.

2. Використовуйте розділювачі для класної кімнати при потребі.
3. Подбайте про звукоізоляцію.
4. Облаштуйте навчальне місце учня з особливими потребами подалі від вікон/дверей.
5. Намагайтеся щоб учень сидів біля учня чи вчителя.
6. Організуйте зону для відпочинку.
7. Групуйте учнів (відповідно до навчальних потреб, здібностей тощо).
8. Діліть учнів для спільного навчання в групі.
9. Змінійте робочу поверхню (застосовуйте горизонтальну або вертикальну поверхню - класні дошки, учнівські парти, підлогу, фліпчарти тощо).
10. Максимально спростіть або скоротіть цілі навчання.
11. Давайте усні і письмові вказівки паралельно.
12. Просіть учня повторити мету уроку.
13. Спонукайте учня повторити тему уроку.
14. Часто запитуйте.
15. Змінійте рівень запитань (складні, середні, прості тощо)
16. Змінійте формат відповіді (від вербальних до фізичних, від говоріння до вказування)
17. Надавайте послідовні вказівки (мітка як перша, друга і т.д.).
18. Використовуйте маніпулятори.
19. Змініть об'єктивний рівень критеріїв.
20. Організуйте функціональні завдання (пов'язані з дитячим середовищем).
21. Зменшіть кількість завдань для однієї теми.
22. Виділяйте важливі слова/терміни/поняття.
23. Використовуйте ребуси/малюнки.
24. Використовуйте практичні завдання.
25. Використовуйте поради практиків.
26. Збільшіть час на виконання завдань.
27. Використовуйте стратегічний підхід.
28. Змініть мотивацію.
29. Намагайтесь втримати мотивацію.
30. Давайте свідомо помилкові відповіді.
31. Використовуйте конкретну, а не загальну похвалу.
32. Введіть програму «Репетитор» в класі (призначте учня, котрий допомагатиме учню з особливими потребами).
33. Часто повторюйте матеріал.
34. Дайте учню можливість зробити підсумки уроку.
35. Використовуйте прийоми самоперевірки.
36. Адаптуйте тестові завдання для різних режимів відповіді.
37. Використовуйте мнемонічні пристрої.
38. Використовуйте заохочувальні методи навчання.
39. Застосовуйте поведінкові контракти в класі.
40. Розробіть завдання окремо для письма і ті ж самі, які можна виконати усно.
41. Використовуйте таймери, щоб показати виділений час.
42. Вчіть самоперевірки та самоконтролю.
43. Використовуйте візуальні засоби (постери, таблиці, макети тощо).
44. Уникайте сторонніх подразників при виконанні письмових завдань.
45. Використовуйте аудіозаписи.
46. Використовуйте адаптований підручник.
47. Розробіть словник правильних класних виразів та фраз (щоб діти не вживали таких слів як: дурний, хворий, інвалід, колясочник, даун, сліпий, кривий, глухий тощо).
48. Завжди надавайте дітям факти та відомості з реального життя.
49. Використовуйте годинник, щоб показати рутинність дій в класі.
50. Використовуйте пунктирні лінії, щоб виділити математичні проблеми або показати поля.
51. Використовуйте закриті індивідуальні бесіди для перевірки розуміння.

52. Використовуйте перехідні напрямки в навчанні.
53. Задавайте одночасно тільки одне завдання.
54. Перед читанням проведіть дискусію та обговорення теми.
55. Використовуйте слова-маркери для читання.
56. Змініть послідовність презентування/відповіді.
57. Збільшіть або виділіть ключові слова та тестові елементи.
58. Розробіть список завдань на щодень, на тиждень.
59. Виставляйте план роботи на день/тиждень в класі.
60. Використовуйте графічний папір при додаванні / вирахуванні двозначних чисел.
61. Неодноразово встановлюйте шкільні правила та переглядайте їх відповідно до потреби.
62. Вчіть дітей конкретним ключовим фразам та виразами.
63. Використовуйте поширену практику.
64. Надавайте перевагу використанню олівця більше ніж ручки.
65. Прикріплюйте папір до парти.
66. Скоротіть та спростіть призначення проекту та його завдань.
67. Сегментуйте та поділіть цілі навчання.
68. Назвіть кількість завдань, що мають бути завершені до кінця уроку.
69. Змінійте незавершені завдання до майже завершених для перегляду чи перевірки.
70. Розміщуйте парту близько до класної дошки.
71. Включайте поточні популярні теми / персонажі в завдання для мотивації.
72. Повторюйте основні моменти.
73. Використовуйте фізичні сигнали під час розмови (наприклад, 1, 2, 3 тощо).
74. Робіть паузи під час розмови.
75. Використовуйте вербальні сигнали (наприклад, "Не пишіть це", "Це важливо").
76. Змінійте тон, тембр голосу, шепіт тощо.
77. Використовуйте похвалу.
78. Збирайте зошити щотижня (періодично) щоб переглянути записи учня.
79. Систематизуйте завдання від найважчого до найпростішого.
80. Виділіть кольором найважливіше завдання.
81. Використовуйте способи самостійного навчання.
82. Виконуйте завдання «Знайди зайве» лише на великому аркуші паперу.
83. Використовуйте лише друковані адаптовані матеріали.
84. Забезпечте органайзери (коробки, пуделка, скріпки тощо) для зберігання приладдя на парті.
85. Навчіть різноманітним методам читання (наприклад, сканування тощо).
86. Оголосіть зміст уроку.
87. Називайте учня на ім'я перед початком запитання.
88. Використовуйте більшу відстань між рядками під час складання завдань.
89. Використовуйте комп'ютер для виконання завдань.
90. Роздрукуйте завдання різними кольорами, а не лише чорним.
91. Використовуйте цупкий папір.
92. Дозвольте та навчіть користуватись калькулятором.
93. Обкруглюйте та обводьте математичні знаки.
94. Використовуйте ручні сигнали та мову жестів для привернення уваги (наприклад, увага, відповідь).
95. Встановіть обґрунтування навчання.
96. Здійснійте планування заздалегідь.
97. Допоможіть учню розробити його власні стратегії в навчанні.
98. Залучайте інших учнів до перевірки результатів навчання учня.
99. Мисліть позитивно та завжди дійте в інтересах потреб учня.
100. Залучіть батьків до складання стратегій та цілей навчання.
101. Розпізнайте і вітайте в кожному учневі унікальний внутрішній світ, багату особистість і активного і самоцінного учасника суспільства майбутнього.

R

Responsibility - Відповідальність

Ми беремо відповідальність за власні слова, виконуємо свої зобов'язання, є відповідальними за наші дії, а також не дозволяємо іншим людям бути неуспішними.

E

Empathy - Співвідчуття

Ми уважно слухаємо історії один одного та співвідносимо почуття та життєвий досвід один одного.

S

Sharing airtime – Спільне право голосу

Ми гарантуємо, що кожен має можливість розповісти свою історію, приймати участь в групових завданнях та проектах, обговорювати різні питання (брати участь в дискусіях).

P

Participation - Співпраця, співучасть

Ми успішно співпрацюємо з іншими в групах та гармонійно взаємодіємо (впливаємо один на одного). Ми поділяємо, приєднуємось і співпрацюємо з іншими людьми для прийняття рішень та виконання завдань та проектів.

E

Enthusiasm - Ентузіазм, натхнення

Ми привносимо нашу енергію, оптимізм та креативність, щоб надихнути самих себе та інших бути кращими та створити позитивну ерудовану спільноту.

C

Communication - Комунікація, зв'язок спілкування

Ми зобов'язуємось вживати слова зрозуміло, позитивно та шанобливо, мати мужність задавати складні запитання та шукати розуміння інших точок зору.

T

Trust - Довіра, обов'язок

Ми зобов'язуємось бути чесними, коли розділяємо почуття, емоції, думки та реакції з іншими та довіряємо іншим, щоб мати підтримку та заохочення для себе.

Адаптації та модифікації при інклюзії

Модифікація інфраструктури освітньої установи

- встановлення пандусів на вході та при перепадах рівня поверхні;
- обладнання ліфтом при багатоповерховості будівлі; наявність просторої обладнаної туалетної (гігієнічної) кімнати з умовами для самообслуговування;
- розширення дверних проїомів для доступу інвалідних візків;
- маркування тактильними знаками;
- встановлення розмежувальних тактильних смуг у приміщеннях школи;
- збільшення чи зменшення освітленості класної кімнати;
- встановлення спеціальних меблів та приспособів;
- використання ІКТ (iPod, аудіорідер, ААС комунікатор, розпізнавання мовлення для голосового введення тексту);
- підвіз учнів з інвалідністю обладнаними автобусами.

Адаптація/модифікація навчальних стратегій

- зміна послідовності навичок, що формуються й тем, що досліджуються, у межах однієї дисципліни та досліджуваних тем;
- адаптація методики викладання (використання «нетрадиційних» методик, ІКТ, більшої кількості тестових завдань, відеомодельовання навичок);
- зміна темпу навчання;
- зміна завдання, що виконується на одному й тому ж матеріалі;
- зміна вимог до оформлення завдання.

Адаптація/модифікація навчальних матеріалів

- використання збільшених зображень;
- спрощення інструкцій до завдання відповідно до розуміння та особливості учня;
- індивідуалізація навчальних матеріалів;
- додаткова візуалізація усних завдань;
- скорочення обсягу завдань зі збереженням рівня складності;
- спрощення змісту завдання.

Адаптація/модифікація вказівок вчителя

- дублювання вказівок жестами;
- індивідуальне повторення учневі фронтальних інструкцій;
- використання письмових вказівок замість усних;
- використання візуальних підказок (у вигляді малюнків або піктограм) до виконання завдань.

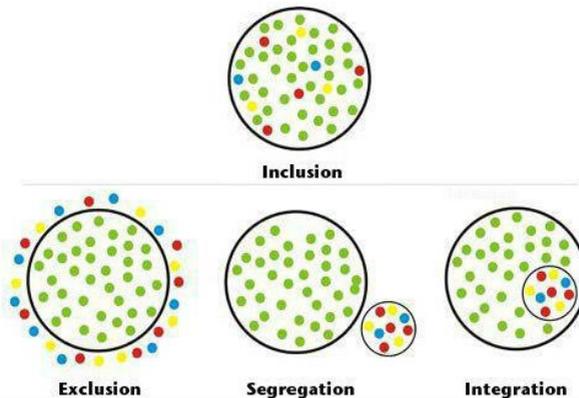
Адаптація/модифікація відповідей та оцінювання учня

- розв'язання тестів замість усних відповідей;
- підбір слів до малюнків у тексті (замість переказу);
- можливість вказувати на написані правильні відповіді, а не відповідати усно;
- створення проектного продукту (комп'ютерної презентації, колажу, постера, перформенсу) з теми, замість участі в усному опитуванні.

Інклюзія: від слів до справи

Інклюзія походить від спеціальної (корекційної) освіти. Розвиток спеціальної освіти відбувався етапно, досліджуючи різні способи взаємодії з учнями (студентами), які мали труднощі та особливі потреби у процесі навчання. У деяких випадках спеціальна освіта була доповненням до загальної освіти, в інших випадках її повністю відокремлювалося. Така модель називалася сегрегаційною. Впродовж останніх років доцільність окремих систем освіти була поставлена під сумнів як з точки зору прав людини, так і з точки зору ефективності.

Методи спеціальної освіти були перенесена в основний напрям загальної освіти через підхід відомий як "інтеграція". Основним викликом інтеграції є те, що "актуалізація" не супроводжувалася змінами в організації

звичайної школи, її навчальної програми та стратегій навчання та викладання. Така відсутність організаційних змін виявилася однією з головних перешкод для реалізації політики інклюзивної освіти. І спонукало до переосмислення "особливих потреб". Було визнано, що прогрес буде більш ймовірним, якщо ми визнаємо, що труднощі, з якими стикаються учні, випливають із того, як організовані школи в даний час, і які застарілі методи навчання застосовуються. Школи потребують реформування та вдосконалення методів педагогіки таким чином, щоб вони позитивно реагували на різноманітність учнів розглядаючи індивідуальні відмінності не як проблеми, а як можливості збагачення навчання.

Інклюзія - це про	Інклюзія - це НЕ про ...
<p> сприймання різноманіття</p> <p> успіх та увагу для всіх учнів, не тільки на особливих</p> <p> дітей в школі, які можуть відчувати себе виключеними (ізольованими)</p> <p> забезпечення рівного доступу до освіти чи виготовлення певних положень для певних категорій дітей, не виключаючи їх</p>	<p> реформи спеціальної освіти, але реформи як формальної, так і неформальної освіти</p> <p> реакцію лише на різноманітність, а й на поліпшення якості освіти для всіх учнів</p> <p> спеціальні школи, але, можливо, додаткову підтримку для учнів у рамках звичайної шкільної системи</p> <p> задоволення потреб тільки дітей з інвалідністю</p> <p> задоволення потреб однієї дитини, порушуючи потреби іншої</p>

Додаток 1. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами

Основні аспекти оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами (ООП):

1. Оцінювання учнів з ООП не залежить від того, чи працює з учителем асистент.
2. Якщо учні з ООП увесь час працюють з класом на початковому рівні, то це свідчить про недоліки в організації інклюзивного навчання:
 - навчальна програма не відповідає нозології дитини;
 - індивідуальна програма розвитку складена неточно;
 - на уроці не реалізована корекційна складова, індивідуальний підхід до учня не застосовують.
3. На корекційно-розвиткових заняттях оцінки не ставлять. Навчальні досягнення учнів з ООП оцінюють за Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти, затвердженими наказом МОНмолодьспорту України від 13.04.2011 № 329.

Навчальні досягнення учнів з ООП, як і учнів з типовим розвитком, оцінюють за чотирма рівнями і відповідними їм балами. Для кожної категорії дітей з психофізичними порушеннями мають бути свої критерії оцінювання навчальних досягнень. Програма кожного навчального предмета для певної нозології містить конкретні вимоги щодо навчальних досягнень учнів відповідно до обсягу і характеру матеріалу для кожного класу, можливостей дітей.

Рівні навчальних досягнень — однакові для всіх учнів, критерії оцінювання для учнів з типовим та порушеним психофізичним розвитком — різні.

Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.08.2011

№ 872, система оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП має бути стимулюючою. Слід враховувати досягнення учня, його позитивну динаміку розвитку, а не невдачі. Для учнів з ООП потрібен диференційований та індивідуальний підхід до оцінювання. Адже модифікована чи адаптована програма передбачає не лише зміни обсягу й характеру матеріалу, а й змінені вимоги до оцінювання.

В інклюзивному класі контроль навчальних досягнень учня з ООП здійснюють у межах матеріалу, визначеного навчальними програмами для категорії учнів з відповідними порушеннями.

Педагог, який працює в інклюзивному класі, має оцінювати такі **характеристики діяльності учнів з ООП:**

- правильність;
- швидкість;
- свідомість дій;
- новизна умов — виконує за зразком, аналогією чи переносить в нові умови;
- самостійність виконання і сприймання допомоги;
- якість виконаної роботи;
- цілеспрямованість.

Оцінюючи навчальні досягнення учнів з ООП, учитель має дотримуватися кількох **вимог:**

- **Стимулювальний підхід** — оцінювання має ґрунтуватись на позитивному принципі, слід враховувати досягнення учня, позитивну динаміку розвитку, а не його невдачі.

- **Об'єктивність** — перевіряти та оцінювати необхідно результати діяльності дитини відповідно до

визначених для неї навчальних програм і критеріїв оцінювання, викладених у цих програмах. На оцінку не може впливати суб'єктивне ставлення до учня педагога чи інших учасників освітнього процесу.

- **Систематичність** — контроль навчальних досягнень має бути постійним; його слід поєднувати з викладанням і закріпленням матеріалу.

- **Відкритість** у поєднанні з конфіденційністю — слід повідомляти учневі його оцінку, обґрунтовувати її; залучати учня до аналізу та оцінювання власної діяльності, тим самим розвивати критичність мислення і самооцінку.

- **Повага до особистості учня** — оцінка не має принижувати учня чи викликати в нього негативні емоції, а навпаки — стимулювати до поліпшення своїх результатів, успіхів, викликати позитивні почуття.

- **Оцінювання результатів** — оцінювати слід знання, уміння та дії дитини, а не її особистість. Учень має зрозуміти, за що він одержує саме таку оцінку, яких результатів він досягнув, яких зусиль ще має докласти для їх поліпшення (якщо оцінка несхвальна).

- **Індивідуальний підхід** — передбачає урахування особливостей дитини, її досвіду, специфічних особливостей і труднощів; впливу психофізичного порушення на засвоєння знань і вмінь, ставлення до навчання.

Учень з ООП має зрозуміти критерії оцінювання його навчальних досягнень, тому оцінка має бути мотивованою. Учень має зрозуміти, що оцінка — це показник засвоєння навчальних вимог, а не засіб покарання чи подарунок. Саме тому кількісні оцінки в 1-2-х класах не ставлять. Важливий також емоційний стан учителя, у якому він проводить урок і називає оцінки, робить зауваження чи заохочує. Педагог має бути врівноваженим, спокійним, при цьому така вимога стосується не лише певних негативних реакцій, а й позитивного стимулювання.

З метою оцінювання індивідуальних досягнень та стимулювання можна використовувати метод портфоліо.

Портфоліо — це накопичувальна система оцінювання, яка передбачає формування умінь учнів ставити цілі, планувати та організовувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують динаміку індивідуального розвитку; активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки.

Типи портфоліо:

- портфоліо документів;
- портфоліо робіт (досягнень);
- портфоліо відгуків.

Завдання інклюзивної освіти — різнобічно розвивати індивідуальність дитини з ООП. Для цього слід виявляти її задатки і здібності, формувати інтереси і потреби, зберігати й зміцнювати моральне здоров'я. Реалізовувати ці завдання дають змогу:

- педагогічна оцінка, яка має і стимулювальні функції;
- позитивні емоції, що виникають в учня з ООП під час навчання;
- оптимізм людей, які оточують дитину з ООП.

Оптимізм педагогів і родини. Дуже важливо, щоб дитина з ООП усвідомлювала свої можливості. Для цього необхідно зосереджувати її увагу на досягненнях, окреслювати шляхи уникнення помилок і подолання труднощів, вірити в неї. Оптимістична налаштованість педагога, його позитивний емоційний стан — істотний стимул активізації дитини з ООП, її розвитку. Формуйте у батьків уміння порівнювати результати й досягнення їхньої дитини не з результатами її однокласників, а з її особистими попередніми результатами: за принципом «Те, що маємо сьогодні, порівнюємо з тим, що було вчора».

Приклади якісного словесного оцінювання учнів з **особливими освітніми потребами**

Для позитивного схвалення:

- Щоразу твоя робота стає все охайнішою.
- Ти уважно слухав пояснення, тому й виконав все без помилок.
- Сьогодні твоя робота набагато ліпша за вчорашню.

Для заохочення:

- З кожним днем результати твоєї роботи поліпшуються.
- Була впевнена, що ти виконаєш все дуже добре.
- Знай, що ти завжди можеш розраховувати на мою допомогу.

Для рекомендацій щодо поліпшення результатів:

- На жаль, тебе підвела неухважність: ти допустив чимало помилок. На майбутнє намагайся зосередитись на завданні.
- Вислухай усіх, але рішення приймай самостійно.
- Списуючи, ти копіюєш чужий досвід. Розв'язуючи самостійно — накопичуєш свій.

«Інклюзивна Освіта: кроки у майбутнє»

Літня Школа-2018 для педагогів-практиків

смт.Вигода, Івано-Франківська обл.

Додаток 2. Процедура вступу в школу з інклюзивним навчанням

Батьки

Інклюзивно-ресурсний центр

Висновок про комплексну оцінку

Заклад освіти

Вибір закладу

Заява до керівника закладу

4 Письмова відмова з обґрунтуванням неможливості створити відповідні умови

або

Створення умов для інклюзивного навчання

Орган управління освітою

Вибір іншого закладу освіти (за місцем проживання)

- Архітектурна доступність
- Елементи універсального дизайну (за можливості)
- Забезпечення педагогічним персоналом
- Асистент дитини (за необхідності)
- Індивідуальна програма розвитку
- Транспортування учня до закладу освіти й додому

Додаток 3. Індивідуальна програма розвитку (зразок)

“Додаток до Порядку

1. Період виконання

2. Загальні відомості про учня:
прізвище, ім'я, по батькові

дата народження

повне найменування загальноосвітнього навчального закладу, в якому навчається учень _____

рік навчання

3. Відомості про особливості розвитку учня (особливі освітні потреби, стан здоров'я, фізичний і мовленнєвий розвиток, когнітивну, емоційно-вольову сферу, навчальну діяльність)

Порядковий номер	Дата	Короткий зміст	Джерело інформації
------------------	------	----------------	--------------------

4. Найвищий рівень знань і вмінь учня

Потенційні можливості	Потреби
-----------------------	---------

5. Додаткові освітні та соціальні потреби учня (додаткова підтримка асистента вчителя, супровід соціальним працівником, робота з вчителем-дефектологом, вчителем-логопедом тощо)

Так (зазначити потреби)

Ні

6. Психолого-педагогічна допомога, що надається під час проведення у позаурочний час корекційно-розвиткових занять

Найменування заняття	Фахівець, який проводить заняття	Місце проведення заняття	Дата проведення заняття	Періодичність
----------------------	----------------------------------	--------------------------	-------------------------	---------------

7. Характеристика учня

Сфера розвитку	Стисла характеристика	Заплановані дії	Очікувані результати/уміння
Емоційно-вольова			
Фізична			
Когнітивна			
Мовленнєва			
Соціальна			

8. Навчальні предмети (у разі, коли потенційні можливості учня не дають змоги засвоїти навчальну програму, що призводить до необхідності розроблення адаптованої або модифікованої програми)

Порядковий номер	Навчальний предмет	Програма	
		адаптована	модифікована

Звільнення від вивчення окремих навчальних предметів

Так (зазначити предмет (предмети))

Ні

9. Адаптація (необхідне підкреслити)

Пристосування середовища: доступність, інтенсивність освітлення, зменшення рівня шуму в класі, приміщення для усамітнення, інше

Психолого-педагогічна адаптація: збільшення часу на виконання завдань, чергування видів діяльності, виконання завдань за зразком, вид та частота релаксації, використання засобів концентрації уваги, інше _____

Адаптація навчального матеріалу: адаптація навчальних посібників, наочних матеріалів, картки-підказки, використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, інше _____

Необхідне спеціальне обладнання

Так (зазначити обладнання)

Ні

10. Індивідуальний навчальний план

Індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма розробляються відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учня.

Індивідуальний навчальний план визначає перелік предметів та кількість годин для їх вивчення.

Навчальний предмет

Цілі навчання	Зміст	Педагогічні технології, спрямовані на досягнення мети	Оцінювання знань, які засвоїв учень за рік/півріччя
---------------	-------	---	---

11. Джерела інформації в процесі розроблення індивідуальної програми розвитку:

- висновок психолого-медико-педагогічної консультації
 - попередня індивідуальна програма розвитку
 - батьки/опікуни
 - учень
 - інші
-

12. Члени групи з розроблення індивідуальної програми розвитку

Прізвище, ім'я, по батькові	Найменування посади	Підпис
-----------------------------	---------------------	--------

13. Узгодження індивідуальної програми розвитку з:

1) батьками/законними представниками:

прізвище, ім'я, по батькові батьків/законних представників

підпис _____ дата _____

2) учнем у разі, коли йому виповнилося 16 і більше років

Підпис _____ дата _____

14. План консультування батьків/законних представників у процесі розроблення/виконання індивідуальної програми розвитку

Дата	Мета	Відповідальні особи
------	------	---------------------

15. Моніторинг стану розвитку учня та його навчальних досягнень

Сфери розвитку/ навчальні предмети	Строк проведення моніторингу			
	протягом першого півріччя навчального року	після закінчення першого півріччя навчального року	протягом другого півріччя навчального року	після закінчення навчального року

(найменування
посади директора
загальноосвітнього
навчального
закладу)

(підпис)

(ініціали,
прізвище)

_____ 20__ р.”.

Додаток 4. Аркуш зв'язку учасників навчально-виховного процесу дитини з особливими освітніми потребами

Ім'я дитини Дата	
Цілі та завдання з академічних дисциплін та корекційної роботи (відповідно до ІІР)	
Читання	
Математика	
Письмо	
Природознавство	
Основи здоров'я	
ОТМ і трудове навчання	
Фізкультура	
Цілі та завдання з формування навчальної поведінки, соціальних та адаптивних навичок	
Навчальна поведінка	

Соціальні навички і комунікація	
Адаптивні навички *	
Зауваження та рекомендації педагогів	
Вчитель/асистент вчителя	
Практичний психолог	
Логопед	

Додаток 5. Аркуш обміну інформацією «Школа-дім»

Ім'я дитини	Дата
Відомості від батьків дитини	
Сон	☐ добре ☐ задовільно ☐ незадовільно
Готовність до школи	☐ добре ☐ задовільно ☐ незадовільно Коментарі:
Стан здоров'я (дієта, медичні препарати тощо)	
Зауваження та побажання до вчителя	
Зауваження та побажання до корекційного педагога	
Зауваження та побажання до психолога	

Інша важлива інформація	
Відомості від вчителя та корекційних педагогів	
Успіхи та досягнення учня	
У чому учень потребував допомоги	
Проблемна поведінка (за потреби)	
Завдання з узагальнення навичок	
Інші зауваження та рекомендації	

Додаток 5. Постери для вивчення англійської з інклюзивною складовою

Навчальні проекти "Формування комунікативних компетентностей на початковому етапі у відповідності до принципів інклюзивної освіти"

11 графічних постерів для вивчення англійської мови (комунікативна, соціокультурна компетенція, граматики, лексика) та 3 інтерактивні дошки (фетр, магніт, гачки, затискачі) при створенні яких думалося про принципи інклюзії.

ІНКЛЮЗИВНІ ОСОБЛИВОСТІ:

- ✓ відповідне графічне вирішення,
- ✓ актуальна лексика та соціокультурні-ситуації для дошкільників і початківців:
- ✓ ілюстративний та текстовий матеріал: смайли, наївні дитячі і авторські малюнки, персонажі *та алюзії до дитячих вітчизняних та зарубіжних фільмів,
- ✓ дружня кольорова гама та шрифти для людей з дальтонізмом,
- ✓ піктограми, вербалізація та контроль емоційних станів, що допомагає при роботі з людьми з розладами аутистичного спектру;
- ✓ універсальний дизайн в освіті (аудіокниги, iPad, піктограми)..

- ✓ мотивація, підняття самооцінки та віри в свої сили;
- ✓ ствердження ідеї різності та рівності, закріплення позитивної можливості та згуртування учасників навчально-виховного процесу;
- ✓ правила гармонійного співжиття, взаємодопомоги та кооперації. Ввічливі форми звертання, навички просити, отримувати та надавати дозвіл. Уміння домовлятися, визначати та дотримуватись правил;
- ✓ анкоризація уваги та рекапітуляція знань, вражень та уявлень, отриманих під час виконання інших завдань, які будуть подаватися в індивідуальній, парній та роботі в малих групах на уроці;
- ✓ естетична та невербальна комунікація ідей, наприклад на перервах, під час батьківських зборів, гостьових візитів чи педагогічної практики.
- ✓ пропаганда ідей взаємопідтримки, поваги, соціально прийнятих правил поведінки, рівних прав та можливостей, адвокації, самоадвокації, нульової толеранції булінгу, гендерної паритетності, патріотизму та запрошення до активної і творчої позиції вже в дитячому віці,
- ✓ інтеграція інклюзії у вивчення англійської мови на рівні дидактичних засобів навчання.

Modal verbs / Модальні дієслова

CAN - physical or mental ability / фізична або розумова здатність чи вміння

E.g.: **Vika can run fast.** Віка вміє швидко бігати.

Can Vlad run and jump? Чи Влад може бігати і стрибати?

No, he cannot. Ні, не може.

Vlad can ride a wheelchair, he has a disability.

Влад може їздити в інвалідному візку, він має інвалідність.

Vika and Vlad can go for walk together, they are friends! Віка і Влад можуть гуляти разом, вони – друзі.

MAY - permission or possibility / дозвіл чи можливість

E.g.: **You may read my book. You have my permission, but do not tear it.**

Ти можеш читати мою книжечку.

Я дозволяю, але не рви її.

May I help and hold a door for you?

Чи можу я допомогти і притримати для тебе двері?

Nazar may not break things of other children. It is not good! Назар не має права ламати речі інших дітей. Це не добре!

MUST - strong obligation, duty or personal feelings of necessity / обов'язок, особисте зобов'язання, необхідність

E.g.: **We must stop people who bully others.**

Ми маємо зупиняти людей, які знущаються з інших.

Must I respect rights of people whom I do not understand or like? Чи я мушу поважати права людей, який я не розумію чи не люблю?

Victor must not mock children who cannot speak well. Віктору заборонено насміхатися з дітей, які не можуть говорити виразно.

Now draw and make your own sentences with modals can, may, must...
А тепер намалюй та придумай свої речення з модальними дієсловами...

Державна науково-педагогічна університетська мережа України
 Інститут педагогіки та психології
 Інститут інноваційних технологій та спеціальних освітніх систем
 Інститут педагогіки та психології
 Інститут педагогіки та психології

To Be in the Present Simple Tense

Відмінюємо англійське дієслово "бути" в теперішньому простому часі

Стверджуємо однина / singular	Питаємо	Заперечуємо
I am a girl. Я є 🧒	Am I a 🧒? Чи я є дівчинка?	I am not a boy. Я не є 🧒
You are a boy. Ти є 🧒	Are you 🧒? Чи ти є хлопчик?	You are not a girl. Ти не є 🧒
He is calm. Він є 😊	Is he 🧐? Чи він є спокійний?	He is not angry. Він не є 😡
She is focused. Вона є 😊	Is she 🧐? Вона є зосереджена?	She is not sick. Вона не є 🤒
It is happy. Воно є 😊	Is it 🧐? Чи воно є щасливе?	It is not sad. Воно не є 😞
Стверджуємо множина / plural	Питаємо	Заперечуємо
We are ready to learn. Ми є готові вчитися.	Are we 🧑🎓? Чи ми є готові вчитися?	We are not 😞!
You are excited. Ви є збуджені.	Are you 🧑🎓? Чи ви є збуджені?	You are not 😞!
They are silly. Вони є пустотливі.	Are they 🧑🎓? Чи вони є пустотливі?	They are not 😞!

The Zones of Regulation / Зони Регуляції

Blue zone Rest Відпочинок	Green zone Go Иди	Yellow zone Slow down Повільніше	Red zone Stop! Зупинись!
sad сумний, сумна	happy щаслива, щасливий	frustrated роздратований,-а	angry розлючена,-ий
tired втомлена,-ий	calm спокійний, спокійна	worried стурбована,-ий	scared наляканий,-а
sick хворий, хвора	focused зосереджена,-ий	excited збуджений,-а	mad несамовита,-ий
moving slowly повільна,-ий	ready to learn готовий,-а навчатися	silly пустотлива,-ий	out of control некерований,-а

Let's play with Emojies / Давайте пограємося з Імоджі.

СМАЙЛ

Прочитайте історію Геніка Тю українською

і вставте потрібну форму дієслова «to be / бути» англійською

Привіт, я є Генік Тю. Я є щасливий.
 Моїми друзями є: Дай І Гль, Терабайтка і Смайла.
 Інколи Смайла є в Червоній Зоні.
 Тоді вона є розлючена і некерована. То не є добре.
 Дай П'ять не є в Червоній Зоні,
 Часом він є в Жовтій Зоні,
 Він є стурбований або пустотливий.
 Бактерія Стюпа не є моїм другом.
 Він є часто в Синій Зоні. Він втомлений і хворий.
 Терабайтка є дуже спокійна і зосереджена.
 Чи є вона в Зеленій Зоні? Так, є.
 Ми є в Зеленій Зоні. Ми є спокійні і сконцентровані.
 Це є добре. Ми готові вчитися!
 Ви готові вчитися також!

Hi, I am (am, is, are) Gene Mch. I am happy.
 My friends are Dey I G, Terabayta and Smiler.
 Sometimes Smiler is in Red Zone.
 She is angry and out of control. It is not good.
 Dey Five is not in Red Zone.
 Sometimes he is in Yellow Zone.
 He is worried or silly.
 Virus is not my friend.
 It is often in Blue Zone. It is tired and sick.
 Jallbreak is very calm and focused.
Is she in Green Zone. Yes, she is.
 We are in Green Zone. We are calm and focused.
 It is good. We are ready to learn.
 You are ready to learn too!

Минулий тривалий час / Past Continuous Tense

Позначає дію, яка відбувалася чи не відбувалася в точно зазначений момент у минулому.

(вчора о восьмій вечора, коли прийшла мама, коли ти подзвонив, під час перерви, від третьої до п'ятої години тощо.)

Наприклад:

I was listening to an audiobook on my iPod at 7 p.m.

Я слухав аудіокнигу на айподі о сьомій годині вечора.

Marko was reading a book when his father came.

Марко читав книжку, коли прийшов тато.

СТВЕРДЖУВАЛЬНЕ РЕЧЕННЯ

POSITIVE FORM

I	was	V+ing
He, she, it	was	
You, we, they	were	

The girl was singing from 3 till 4 p.m. last weekend.

Дівчинка співала від 3 до 4 години пообіді минулих вихідних.

ЗАПЕРЕЧНЕ РЕЧЕННЯ

NEGATIVE FORM

I	was	not V+ing
He, she, it	was	
You, we, they	were	

The boy was not dancing at the party yesterday.

Хлопчик не танцював на вечірці вчора.

ПИТАЛЬНЕ РЕЧЕННЯ

QUESTION FORM

Was	I	V+ing?
	he, she, it	
Were	you, we, they	

Were the children having fun at school during the break?

Чи дітям було весело разом під час перерви?

Hello! Please, meet my wonderful friends!

Vika is my friend. She is beautiful.
 Vika is not very tall. Her mouth is red.
 She has blue eyes and small ears. Her head is round.
 Vika is nice, cheerful and clever. She is good at Math.
 Vika can swim and ride a bike.
 Sometimes she falls and hurts her knees.
 She likes ice-cream, milk-shakes, fashion and the nature.
 Vika's brother is Bohdan. They have a pet. It is a hamster.
 Her dream is to learn English very well and visit many countries.
 She wants to meet the Royal Family, go to the Legoland and have fun.

Vlad is my friend. He is quite tall and handsome.
 He has dark eyes, short hair and a charming smile.
 His arms and shoulders are very strong.
 He is a champion in arm-wrestling of our class.
 Vlad is very kind and smart.
 He is good at drawing and playing games on a tablet.
 He likes to read a lot and writes funny stories about animals.
 Vlad cannot walk, he has a disability.
 He is a wheelchair user.
 Vlad moves very cool and fast in it.
 His dream is to jump with a parachute.

Yevhen is my pet. It is a spider.
 It is very small and has eight thin legs.
 It has no toes. I am not afraid of it.
 It lives under a bookshelf.
 Yevhen cannot read. It is very calm.
 It is not bad and dangerous.
 Yevhen is happy, because it has a name and we are friends.

I am Anna. I have big grey eyes and dark hair.
 My nose is small. My lips are red. I am not very tall.
 I'm not slim but I'm not fat either.
 I can climb trees and play hide and seek.
 I am good at Arts. I like to sing and dance.
 My dad is a teacher in Ivano-Frankivsk college.
 My dream is to swim with dolphins and visit the USA.
 I want to fly to the Twin Cities, see the Mississippi river
 and meet Bob Dylan in the Mall of America. He is cool.

**WE LIKE TO WALK TOGETHER.
 VLAD READS HIS FUNNY STORIES,
 VIKA TELLS ABOUT HER DREAMS,
 I TAKE PHOTOS OF THEM AND SHOW MY ART OBJECTS.
 SOMETIMES WE GO TO SEE CARTOONS.
 WE OFTEN DANCE TOGETHER.
 VLAD IS A GOOD DANCER,
 HE MOVES REALLY GOOD IN HIS WHEELCHAIR.
 WE ARE DIFFERENT. WE ARE FRIENDS.
 WE DO NOT TOLERATE BULLYING.
 WE SUPPORT AND HELP EACH OTHER.**

ТАКЦІ

Додаток 6. Структура інклюзії

Структура інклюзії

		школа/клас			спільнота "діти-дорослі-діти"			спільнота "діти-дорослі-діти" або "діти-дорослі"			Офіційні громади		Неформальні громади, об'єднання людей		Дім
		Співпраця вчителів та корекційного педагога	Модель інклюзії	Орієнтація в школі; Доступність у класі; Організація робочого місця; Доступ до матеріалів; Комунікаційні(мовні) засоби/системи	Додаткові спільноти "дорослі-діти"	Малі групи	Вільноколективизм	Спільноти "діти-дорослі-діти" або "діти-дорослі"	Просторова доступність та наявність обладнання; Організаційні(мовні) засоби/системи	Програма "Так я можу", роль тренера/вчителя та інших дорослих у громаді; Модифікація діяльності; Коло друзів	Неформальні громади, об'єднання людей	Дім			
Фізична інклюзія	Облаштування шкільного класу; Універсальний дизайн навчання(UDL)	Складання графіку та планування відповідно до моделі	Модель інклюзії	Орієнтація в школі; Доступність у класі; Організація робочого місця; Доступ до матеріалів; Комунікаційні(мовні) засоби/системи	Формальні спільноти "дорослі-діти"	Цілі об'єднані групи	Вільноколективизм	Спільноти "діти-дорослі-діти" або "діти-дорослі"	Організація робочого місця; Доступ до матеріалів; Комунікаційні(мовні) засоби/системи	Так я можу: інклюзивно-соціальна відпочинкова програма; Соціальні історії; Коло друзів	Неформальні громади, об'єднання людей	Дім			
Соціальна інклюзія	Об'єднані професійні спільноти (PICS); Позитивні поведінкові взаємодії та підтримка (PBS)	Планування соціальної інклюзії	Модель інклюзії	Разом ми робимо зміни: Інклюзивна навчальна програма (ISL)	Формальні спільноти "дорослі-діти"	Цілі об'єднані групи	Вільноколективизм	Спільноти "діти-дорослі-діти" або "діти-дорослі"	Так я можу: інклюзивно-соціальна відпочинкова програма; Соціальні історії; Коло друзів	Так я можу: інклюзивно-соціальна відпочинкова програма; Соціальні історії; Коло друзів	Неформальні громади, об'єднання людей	Дім			
Психологічна інклюзія	Об'єднані професійні спільноти (PICS)	Реакція на інтвенцію (втручання) графіку та планування відповідно до моделі	Модель інклюзії	ISL (фокус на інвалідності та різноманітні)	Формальні спільноти "дорослі-діти"	Цілі об'єднані групи	Вільноколективизм	Спільноти "діти-дорослі-діти" або "діти-дорослі"	ІєР Індивідуальний навчальний план; значення миста та менторинг; Навички самообслуговування; Оцінка функціонального поведінки (FBA)	ІєР Індивідуальний навчальний план; значення миста та менторинг; Навички самообслуговування; Оцінка функціонального поведінки (FBA)	Неформальні громади, об'єднання людей	Дім			
Інструкційна інклюзія	Об'єднані професійні спільноти (PICS); реакція (вдповідь) на інтвенцію(втручання) графіку та планування (UDL - інструкційні модифікації; Тренування асистентів вчителів	Реакція на інтвенцію (втручання) графіку та планування відповідно до моделі	Модель інклюзії	Реакція на інтвенцію (втручання) графіку та планування відповідно до моделі	Формальні спільноти "дорослі-діти"	Цілі об'єднані групи	Вільноколективизм	Спільноти "діти-дорослі-діти" або "діти-дорослі"	Реакція на інтвенцію (втручання) графіку та планування відповідно до моделі	ІєР Індивідуальний навчальний план; значення миста та менторинг; Навички самообслуговування; Оцінка функціонального поведінки (FBA)	Неформальні громади, об'єднання людей	Дім			

ABOUT US...

На світлинах зліва направо:

Renáta Tichá, Ph.D (Рената Тиха), Project Co-Director, Institute on Community Integration, Global Resource Center on Inclusive Education, University of Minnesota

Ольга Тільна, канд.пед.наук, доцент кафедри корекційної освіти та спеціальної психології, КЗ "Харківська гуманітарно-педагогічна академія"

Валентина Маланчій заступник директора з навчальної роботи, спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 8 м. Хмельницького

Марта Николаєва, магістр освіти (Університет Глазго, Шотландія), провідний спеціаліст управління молоді та спорту Львівської міської ради

Ірина Куцина, Херсонський державний університет

Сергій Сидорів, Івано-Франківський коледж, Прикарпатський національний університет

Brian Abery, Ph.D (Браян Абері), Project Director, Institute on Community Integration, Global Resource Center on Inclusive Education, University of Minnesota

Nolan Patrek (Нолан Патрек), корекційний педагог, Saint Anthony Village High School

Оксана Якимів, директор, Вигодський навчально-реабілітаційний центр

Надія Дацьо, заступник директора з навчальної і методичної роботи, Вигодський навчально-реабілітаційний центр Івано-Франківської обласної ради

Використані джерела

Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII

Нормативно-правова база Міністерства освіти і науки – режим доступу <https://mon.gov.ua>

Матеріали збірника ЮНЕСКО “GUIDELINES FOR INCLUSION: ENSURING ACCESS TO EDUCATION FOR ALL” UNESCO 2005) у інтерпретації та перекладі з англійської Дацьо Н.О.

Пам'ятаємо Віру Великорода,
координаторку програми, людину зі щедрою
душею.

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

ЛІТНЯ ШКОЛА ІНКЛЮЗІЇ КРОКИ У МАЙБУТНЄ

